

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ГОДИНА XIX, Брой 1, 2019

web: www.nssi.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

Анализ	
Изпълнение на бюджета на държавното обществено осигуряване през 2018 г.....	3
Статистика	
Динамика при пенсиите за инвалидност 2017-2018 г.....	7
Средства за здраве	
Близо 20 милиона лева са изплатени от НОИ по програмата за профилактика и рехабилитация през 2018 г.....	10
Проучвания	
Оперативна информация за трудовите злополуки, регистрирани през 2018 г.....	12
Европейски регламенти и социално осигуряване	
Координация на системите за социална сигурност в ЕС – въпроси и отговори.....	15
Чужд опит	
Координация на системите за социалното осигуряване по отношение на международните работници-мигранти	20

НОИ

Анализ

Изпълнение на бюджета на държавното обществено осигуряване през 2018 г.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване е основният финансов план на социалноосигурителната система, с който се изпълнява определената за годината държавна осигурителна политика. Той съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и бюджетите на отделните социални фондове, съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

1. Общо изпълнение

Планираните приходи (без трансфери) за държавното обществено осигуряване (ДОО) за 2018 г. са 6 572 253,8 хил. лв., а планираните разходи (без трансфери) са 11 059 944,2 хил. лв. Съгласно Закона за бюджета на ДОО за 2018 г. бюджетът на държавното обществено осигуряване в края на годината трябва да завърши с нулев остатък, който се формира от приходите, разходите и сумите на трансферите.

Изпълнението на бюджета на ДОО за 2018 г. (без трансферите) показва, че са постъпили 6 893 353,2 хил. лв. приходи, или изпълнението на плана е 104,9 на сто, а са изразходвани 11 178 879,0 хил. лв. или 101,1 на сто от плана.

В края на годината е реализиран остатък по валутните сметки на НОИ в размер на 335,4 хил. лв.

2. Отчет на приходите

Планираните приходи (без трансфери) за ДОО за 2018 г. са 6 572 253,8 хил. лв., а са постъпили 6 893 353,2 хил. лв., или изпълнението на плана е 104,9 на сто. Общото преизпълнение на плана по приходите е с 321 099,4 хил. лв. (4,9 на сто).

Преизпълнението на приходите се формира от постъпилите повече приходи от осигурителни вноски и преизпълнение на неданъчните приходи. Планираните приходи от осигурителни вноски са 6 517 626,3 хил. лв., а са постъпили 6 772 399,8 хил. лв. Преизпълнението е с 254 773,5 хил. лв. (3,9 на сто) и се дължи на: (1) по-високия отчетен брой на осигурените лица, с 4,1 хиляди повече от плана (0,1 на сто); (2) по-високия отчетен осигурителен доход, със 17,12 лв. или 2,0 на сто; (3) постъпилите повече приходи от осигурителни вноски за трудова злополука и професионална болест с 58 608,8 хил. лв. повече от планираните или 31,3 на сто; (4) постъпили приходи от осигурителни вноски по чл. 46, чл. 4в, § 51 от ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 КСО в размер на 25 634,6 хил. лв.

В бюджета на ДОО са планирани 55 692,5 хил. лв. неданъчни приходи, а са постъпили 121 979,7 хил. лв., с 66 287,2 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от собственост – 6 115,8 хил. лв. (неизпълнение с 10,6 на сто); глоби, санкции, наказателни лихви – 22 771,8 хил. лв. (преизпълнение със 171,8 хил. лв.) и други приходи – 93 092,1 хил. лв. (преизпълнение с 66 839,6 хил. лв.). Преизпълнението на другите приходи се дължи на счетоводното отчитане на акумулирани осигурителни вноски, постъпили по § 51 от ЗИД на КСО, § 46 от ПЗР на КСО, чл.4б, чл.4в и по чл. 157, ал.7 КСО.

3. Отчет на разходите

През 2018 г. планираните разходи на консолидирания бюджет на ДОО без предоставените трансфери са 11 059 944,2 хил. лв., а по отчет възлизат на 11 178 879,0 хил. лв., като основно са:

- **разходи за пенсии** – 9 456 510,2 хил. лв. (включително 102 066,4 хил. лв. еднократно изплатени непланирани допълнителни суми към пенсиите, 619,7 хил. лв. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права), което е 84,6 на сто от общите разходи;

- **разходи за социални помощи и обезщетения** – 1 612 140,4 хил. лв., което е 14,4 на сто от общите разходи;

- **разходи за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта** – 110 138,3 хил. лв., което е 1,0 на сто от общите разходи или 1,6 на сто от отчетените приходи от осигурителни вноски за 2018 г.

Изпълнението на плана по разходите е 101,1 на сто, което е преразход спрямо плана със 118 934,8 хил. лв. и се дължи на по-високи разходи спрямо планираните за пенсии и социални помощи и обезщетения.

3.1. Пенсии

В структурата на разходите най-съществен дял имат разходите за пенсии, които за 2018 г. са 9 455 890,5 хил. лв. В тази сума са включени разходите за пенсии за трудова дейност от фонд „Пенсии“, фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ и фонд „Трудова злополука и професионална болест“, пенсиите от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, добавките към тях и еднократно изплатените суми към пенсиите за месеците април и декември 2018 г. (не е включен капиталовият трансфер по чл. 9 на Наредбата за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на ЕС, на ЕЦБ и на ЕИБ). Отчетените разходи са с 1 524,1 хил. лв. или 0,02 на сто над планираните.

Броят на пенсионерите към 31 декември 2018 г. е 2 158 047. Лични първи пенсии са получавали 2 049 828 пенсионери (95,0 на сто), а наследствени – 108 219 (5,0 на сто). Спрямо 31 декември 2017 г. общият брой пенсионери е намалял с 11 190 (0,5 на сто).

Към 31 декември 2018 г. пенсионерите, които получават лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, са 1 600 667, като броят им е намалял с 9 872 (0,6 на сто) спрямо края на 2017 г. Част от тях са пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, отпуснати при непълнен стаж по чл.68 ал.3 КСО, които към 31 декември 2018 г. са 118 768. Спрямо 2017 г. техният брой се е увеличил с 10 175 (9,4 на сто).

В края на 2018 г. броят на пенсионерите с лични пенсии за инвалидност е 385 073, като спрямо 31 декември 2017 г. този брой е намалял с 213 лица (0,1 на сто).

Таблица 1: Брой на пенсионерите към 31.12. на съответната година, 2014 - 2018 г.

Вид на пенсията	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
I. Лични пенсии - общо (1+2+3+4)	2 064 300	2 066 931	2 069 353	2 059 464	2 049 828
1. Осигурителен стаж и възраст	1 625 018	1 622 573	1 621 538	1 610 539	1 600 667
2. Инвалидност поради общо заболяване	377 581	382 403	384 774	385 286	385 073
3. Трудова злополука и професионална болест	6 541	6 172	5 866	5 651	5 377
4. Пенсии, несвързани с трудова дейност	55 160	55 783	57 175	57 988	58 711
II. Наследствени пенсии	115 689	111 192	112 003	109 773	108 219
III. ОБЩО (I+II)	2 179 989	2 178 123	2 181 356	2 169 237	2 158 047

През 2018 г. общият брой на пенсиониралите се лица с пенсии от държавното обществено осигуряване (без тези, изплащани от Учителския пенсионен фонд) е 95 534 - с 2 103 (2,2%) по-малко спрямо 2017 г.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2018 г. е 364,32 лв. През 2018 г. номиналното нарастване на средния месечен размер на пенсиите е 5,5 на сто, а реалното нарастване е 2,8 на сто.

3.2. Парични помощи и обезщетения

Планираните разходи за социални помощи и обезщетения в Закона за бюджета на ДОО за 2018 г. са 1 488 215,8 хил. лв. Отчетените разходи са 1 612 140,4 хил. лв., като са изразходвани със 123 924,6 хил. лв. (8,3 на сто) повече средства от планираните.

- разходи при временна неработоспособност поради общо заболяване, гледане на болен член от семейството и карантина, и нетрудови злополуки

За 2018 г. са изплатени 556 957,8 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана от 42 012,0 хил. лв. (8,2 на сто). Изплатени са 20 580,5 хиляди работни дни (с 17,6 на сто повече от планираните) при среднодневно обезщетение от 27,06 лв., което е с 8,0 на сто по-ниско от планираното. Броят на изплатените обезщетения към края на 2018 г. е 3 248,3 хиляди, с 87,0 хиляди (2,8 на сто) повече в сравнение с 2017 г.;

- разходи за трудови злополуки и професионални заболявания

За 2018 г. са изплатени 9 163,4 хил. лв., което е икономия спрямо плана от 1 380,7 хил. лв. (13,1 на сто), изплатени са 278,7 хиляди работни дни (с 0,4 на сто по-малко от планираните) при среднодневно обезщетение от 32,88 лв., което е с 12,7 на сто по-ниско от планираното;

- разходи за бременност и раждане, отглеждане на дете до двегодишна възраст и осиновяване

През 2018 г. са изплатени парични обезщетения за бременност и раждане в размер на 416 204,9 хил. лв., което е преразход спрямо плана от 29 273,3 хил. лв. (7,6 на сто). Изплатени са 16 095,3 хиляди работни дни (с 16,1 на сто повече от планираните) при среднодневно обезщетение от 25,86 лв., което е със 7,3 на сто по-ниско от планираното.

За обезщетения за отглеждане на дете до двегодишна възраст са изплатени 176 871,7 хил. лв., което е преразход спрямо плана с 19 143,5 хил. лв. (12,1 на сто). Изплатени са 10 318,8 хиляди работни дни (с 18,4 на сто повече от планираните) при среднодневно обезщетение от 17,14 лв., което е с 5,3 на сто по-ниско от планираното.

През 2018 г. са изплатени 1 977 броя обезщетения за осиновяване на дете до петгодишна възраст в размер на 1 368,0 хил. лв.;

- разходи за безработица

През 2018 г. са изплатени парични обезщетения за безработица за 431 362,7 хил. лв., което е преразход спрямо плана с 34 990,3 хил. лв. (8,8 на сто). Преразходът се дължи на изместване на броя на лицата с право на парично обезщетение за безработица от по-нискодоходните групи към лица с по-високи доходи изцяло в резултат на увеличение броя на лицата с изплатени обезщетения по Европейски регламенти. Изплатени са обезщетения средно за годината на 76 535 безработни лица (с 0,02 на сто по-малко от планираните) при средно обезщетение на лице 469,68 лв., което е с 8,9 на сто по-високо от планираното;

- разходи за еднократна помощ при смърт

През 2018 г. са изплатени еднократни помощи при смърт в размер на 2 213,7 хил. лв., което е икономия спрямо плана с 492,2 хил. лв. (18,2 на сто). Изплатени са помощи на 10 915 лица при среден размер на помощта от 202,81 лв.;

- разходи за помощи за профилактика и рехабилитация

За 2018 г. бяха планирани средства за медицински услуги, нощувки и частична парична помощ за хранене, в размер на 20 103,1 хил. лв. Изразходвани са близо 20 млн. лв., в т.ч. трансфер в размер на 1 784,2 хил. лв., предоставен на бюджетни организации.

За осъществяване на дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2018 г. НОИ е сключил договори с 18 юридически лица за 49 изпълнители на дейността. През 2018 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали 42 046 лица, докато през 2017 г. те са били 43 214. Средният разход за едно лице през 2018 г. е в размер на 427,00 лв., докато през 2017 г. е бил 414,49 лв.

3.3. Програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта за 2018 г. по отчет са в размер на 110 138,3 хил. лв. Спрямо плана е реализирана икономия от 3 805,4 хил. лв. (3,3 на сто).

4. Трансфери

4.1. Предоставени трансфери

От ДОО през 2018 г. бяха предоставени трансфери на:

- Агенцията за социално подпомагане – 3 146,3 хил. лв. за помощно-технически средства, свързани с увреждането на осигурените лица;
- фонд “Условия на труд” – 2 988,1 хил. лв. за мероприятия, свързани с превенция на трудовите злополуки и професионалните болести;
- Бюджетни организации за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица – 1 784,2 хил. лв., съгласно чл. 114, ал. 1 от ЗПФ;
- Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията – 42,7 хил. лв. за извършен одит за действително направени нетни разходи от извършване на обществена услуга по изплащане на пенсиите от „Български пощи“ ЕАД.

4.2. Получени трансфери

За отчетната 2018 г. бюджетът на ДОО е получил трансфер от държавния бюджет в размер 4 292 306,1 хил. лв. В него най-голям дял има трансферът за покриване на недостига от средства в размер на 3 857 722,7 хил. лв., който е с 327 586,6 хил. лв. (7,8 на сто) по-малък от планирания.

Останалите получени трансфери са във връзка с прилагането на чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите и чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните, трансфер от централния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица, както и допълнителни трансфери от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за месеците април и декември 2018 г.

Получен е трансфер от Държавния фонд за гарантиране устойчивостта на държавната пенсионна система (т.нар. „Сребърен фонд“) за фонд „Пенсии“ в размер на 13 714,0 хил. лв. и за фонд „Пенсии за лицата по чл.69“ в размер на 7 101,4 хил. лв.

Таблица 2: Изпълнение на бюджета на фондовете на ДОО през 2018 г. (хил. лв.)

Фонд на ДОО	Дефицит (-)/ Излишък (+)	
	План	Отчет
Пенсии	- 3 921 387,20	- 3 793 865,10
Пенсии за лицата по чл. 69	- 81 610,20	- 47 965,30
Пенсии, несвързани с трудова дейност	-14,10	+ 25 396,80
Трудова злополука и проф. болест	+ 132 446,10	-193 325,30
Общо заболяване и майчинство	-105 188,30	-158 941,80
Безработица	-124 855,30	- 150 644,70
Бюджет на НОИ (като общ административен фонд)	+ 4 100 609,00	+ 3 931 875,30

5. Изпълнение на бюджетите на фондовете на ДОО през 2018 г.

При изпълнението на бюджетите на отделните фондове на ДОО през 2018 г. е отчетен следният резултат:

Наличните дефицити по фондовете на ДОО се финансират с излишъка по бюджета на НОИ (- 3 793 865,1 - 47 965,3 + 25 396,8 + 193 325,3 - 158 941,8 - 150 644,7 + 3 933 030,2 = 335,4).

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (335,4 хил. лв. - остатък по валутните сметки на НОИ).

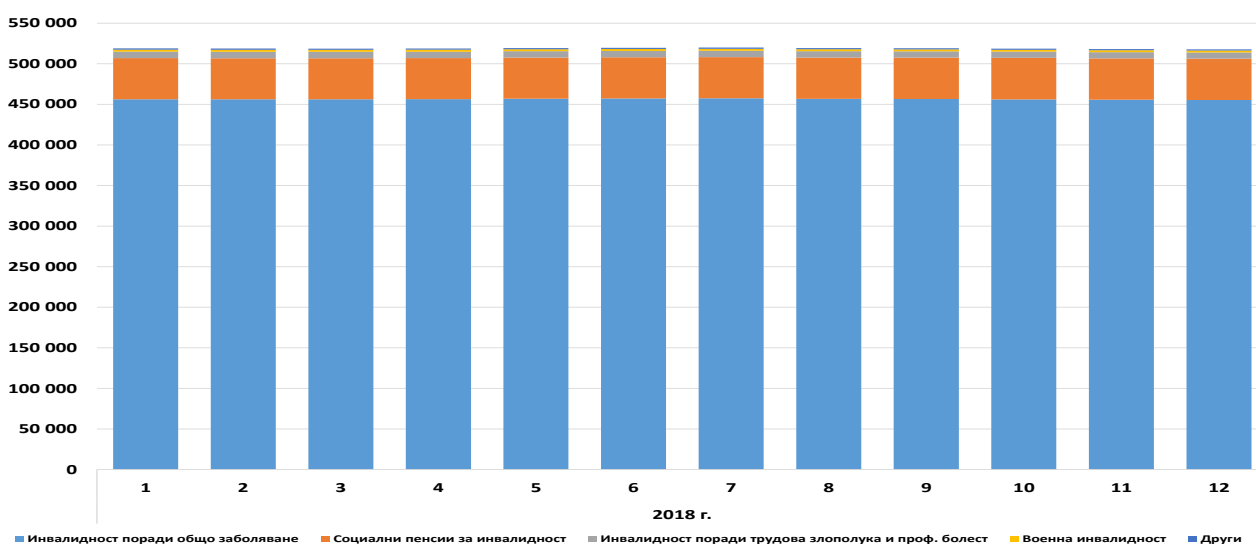
Динамика при пенсиите за инвалидност 2017-2018 г.

Брой пенсионери и разходи за пенсии за инвалидност

1. Брой пенсионери с пенсии за инвалидност

В края на 2018 г., общият брой на пенсионерите с водеща пенсия за инвалидност е бил 517 743. От тях, 455 419 или близо 87,8% от общия брой на пенсионерите с пенсия за инвалидност са тези с пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Другата група лица, които заемат сравнително голям дял от общата съвкупност от получаващите пенсии за инвалидност, са пенсионерите с водеща социална пенсия за инвалидност – 50 948 или 9,8% от общия брой.

Фиг. 1: Брой на пенсионерите с водеща пенсия за инвалидност през 2018 г., по месеци

Данните на Фиг. 1 показват, че през 2018 г. няма осезаемо намаление в общия брой на пенсионерите с водеща пенсия за инвалидност и той варира между 519 952 (юли 2018 г.) и 517 743 (декември 2018 г.). Като цяло, през декември 2018 г. общият брой намалява с 0,2% или 1 192 лица спрямо януари 2018 г., което се дължи преди всичко на намалението в броя на пенсионерите с водеща пенсия за инвалидност поради общо заболяване. За сметка на това, общият брой на пенсионерите със социална пенсия за инвалидност като водеща пенсия е с 0,8% по-голям през декември 2018 г. спрямо януари 2018 г. (384 лица). От това може да бъде направен изводът, че като цяло за годината не е имало съществена разлика между броя на новоотпуснатите и броя на спрените или прекратените пенсии.

2. Разходи за пенсии за инвалидност

Върху разходите за пенсии за инвалидност, освен общият брой на пенсионерите, влияние оказват и регулярните увеличения на вече отпуснатите пенсии, считано от 1 юли на съответната година, както и размерите на новоотпуснатите пенсии в сравнение с размерите на спрените или прекратените пенсии.

Във връзка с това, следвайки разпоредбите на чл. 70 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), през юли 2017 г. и юли 2018 г. всички пенсии за трудова дейност бяха преизчислени с по-висока „тежест“ на година стаж в пенсионната формула, което доведе до увеличение от 2,4% през 2017 г. и с 3,8% през 2018 г. В допълнение, минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 КСО, служещ като база за определяне на минималните размери на останалите видове пенсии за трудова дейност, бе увеличен на два пъти през 2017 г. (от 1 юли и от 1 октомври) и достигна 200,00 лв. в края на годината. Считано от 1 юли 2018 г., размерът ѝ бе увеличен до 207,60 лв. (ръст от 3,8%). Размерът на социалната пенсия за старост, служещ за база за определяне на размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност, бе увеличен от 1 юли 2018 г. с 3,8%, достигайки до 125,58 лв.

Най-вече заради нормативно заложеното увеличение с 3,8% от 1 юли 2018 г. на пенсиите, отпуснати до 31 декември 2017 г., поради целогодишното изплащане през 2018 г. на увеличените с 2,4% от 1 юли 2017 г. размери на пенсиите, отпуснати до 31 декември 2016 г., в т.ч. и на увеличените във втората половина на 2017 г. минимални размери на пенсиите за трудова дейност за осигурителен стаж и възраст, към 31.12.2018 г. разходите за пенсии за инвалидност нарастват с 6,3% спрямо 2017 г. През 2018 г. разходите възлизат на 1 871,3 млн. лв. при 1 760,6 млн. лв. през 2017 г.

Когато говорим за размерите на пенсиите за инвалидност през 2018 г., допълнително внимание заслужават следните две обстоятелства:

- **нарастването на разходите за инвалидни пенсии се забавя през четвъртото тримесечие на 2018 г. спрямо същия период на 2017 г.** За периода октомври-декември 2018 г. разходите за инвалидни пенсии са 471,4 млн. лв., докато за същото тримесечие на предходната година сумата е 463,8 млн. лв. Нарастването е с 1,6%, което е значително по-ниско от процента на увеличение на пенсиите от 1 юли 2018 г. (3,8%). Фактически, част от инвалидните пенсии, които са били изплащани през четвъртото тримесечие на 2017 г., вече не се изплащат през четвъртото тримесечие на 2018 г., като намалението не е било компенсирано с по-голям брой новоотпуснати пенсии с по-висок размер. Също така, месечният разход за декември 2018 г. възлиза на 157,7 млн. лв., при 156,5 млн. лв. през декември 2017 г. Промяната е незначителна и е под 1%;

- **през второто полугодие на 2018 г. средномесечният разход за инвалидни пенсии нараства с по-малък темп на растеж, отколкото е процентът на увеличение на пенсиите от 1 юли 2018 г. (3,8%).** Средномесечният разход за инвалидни пенсии за периода юли-декември 2018 г. е бил 158,1 млн. лв., докато този за първото полугодие на същата година е 153,8 млн. лв. Увеличението през втората половина на годината е 2,8%. Това подсказва, че във втората половина на 2018 г. част от пенсиите, изплащани към юли 2018 г., вече не са се изплащали и намалението не е компенсирано с по-голям брой новоотпуснати пенсии на по-висок размер.

Пенсионери с новоотпуснати, възстановени и прекратени пенсии за инвалидност през последното тримесечие на 2017 г. и 2018 г.

Споменатите по-горе обстоятелства налагат да се разгледа динамиката на новоотпуснатите, възстановените и прекратените пенсии за инвалидност във втората половина на 2018 г.

В периода септември-декември 2018 г. общият брой на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване и лични социални пенсии за инвалидност е намалял с близо 36% в сравнение със същия период на 2017 г. Намаление е налице и в трите групи с определен процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане:

Таблица 1: Брой пенсионери с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване и социални пенсии за инвалидност (септ.-дек. 2017 г. и септ.-дек. 2018 г.)

Група според процента на трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане	Новоотпуснати		
	09-12.2017 г.	09-12.2018 г.	Разлика (%)
от 50 до 70,99 на сто	4 740	2 947	-37,8%
от 71 до 90 на сто	3 680	2 192	-40,4%
над 90 на сто	1 821	1 415	-22,3%
ОБЩО	10 241	6 554	-36,0%

По-нисък е броят на пенсионерите с възстановени след преосвидетелстване пред ТЕЛК пенсии. Общото намаление за периода е 8,3%, като най-малко е за групата с процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. В другите две групи разликата е съответно 12,4% и 12,6%.

Таблица 2: Брой пенсионери с възстановени лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване и социални пенсии за инвалидност (септ.-дек. 2017 г. и септ.-дек. 2018 г.)

Група според процента на трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане	Възстановени		
	09-12.2017 г.	09-12.2018 г.	Разлика (%)
от 50 до 70,99 на сто	11 521	11 166	-3,1%
от 71 до 90 на сто	9 580	8 388	-12,4%
над 90 на сто	4 634	4 050	-12,6%
ОБЩО	25 735	23 604	-8,3%

Пенсионерите, при които срокът на личните им пенсии за инвалидност е изтекъл и към момента те не се изплащат (било то поради невявяване пред ТЕЛК след служебното повикване, напускане на страната или преминаване към друг вид пенсия – например за осигурителен стаж и възраст), също е намалял с около 12,5%. Процентът на намаление за трите групи „инвалидност“ е сходен – 12,2% (от 50 до 70,99 на сто), 12,9% (от 71 до 90 на сто) и 12,7% (над 90 на сто).

Интерес заслужава и динамиката при броя на пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване и социални пенсии за инвалидност, чиито пенсии са прекратени поради това, че са загубили минимално необходимия процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. За разглеждания период техният брой се е увеличил с 62,5%.

Най-голямо увеличение е налице по отношение на групата с процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане между 50 и 70,99 на сто – 72,4%. Чувствително увеличение има в групата с процент между 71 до 90 на сто – 44,0%.

Таблица 3: Брой пенсионери с прекратени лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване и социални пенсии за инвалидност (септ.-дек. 2017 г. и септ.-дек. 2018 г.)

Група според процента на трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане	Брой пенсионери с прекратени лични пенсии – не попада в „група инвалидност“		
	09-12.2017 г.	09-12.2018 г.	Разлика (%)
от 50 до 70,99 на сто	572	986	72,4%
от 71 до 90 на сто	248	357	44,0%
над 90 на сто	23	27	17,4%
ОБЩО	843	1 370	62,5%

Близо 20 милиона лева са изплатени от НОИ по програмата за профилактика и рехабилитация през 2018 г.

Близо 20 млн. лв. са изразходваните средства от държавното обществено осигуряване (ДОО) за парични помощи за профилактика и рехабилитация през 2018 г. Това показва анализът на Националния осигурителен институт (НОИ) за изпълнението на дейността по профилактика и рехабилитация за миналата година. Точният размер на средствата е 19 785 246,20 лв., като най-голяма част от сумата (19 219 060,00 лв. или 97,14%) е изплатена от фонд "Общо заболяване и майчинство" на ДОО. Останалите по-малко от 3% са разпределени между фонд "Пенсии", фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност"; фонд "Трудова злополука и професионална болест" и фонд "Пенсии за лица по чл. 69".

Данните сочат, че за периода на действие от териториалните поделения на НОИ (ТП на НОИ) са издадени общо 46 480 удостоверения на правоимащи лица. Най-голям е броят на издадените удостоверения от регионалната структура в София-град – 6 079 или 13,16% от общата съвкупност. В своеобразното подреждане следват офисите в Пловдив с 4 736 (10,25%) и Стара Загора с 3 257 (7,05%).

Разбивката на участниците в програмата по признак „основни групи заболявания“ показва общо десет различни диагностични направления. Очаквано, най-голям брой потребители на услугата са страдали от заболявания на опорно-двигателния апарат – 34 789 души, което е малко над 74% от всички участници. На второ място по брой издадени удостоверения се нареждат оплакващите се от заболявания на периферната нервна система - общо 9 527 (20%) лица са се възполвали от възможността за профилактика на подобни болести. Тези числа ясно показват, че насочеността на дейността по профилактика и рехабилитация обхваща най-вече тези две групи заболявания. В процентно отношение в тях се събират над 95% от всички участници в програмата. **На таблица 1** са показани номиналните и процентните измерения на всички групи заболявания.

Разпределението на лицата по възраст е отразено в **таблица 2**. Най-голям е относителният дял на лицата над 51-годишна възраст – 66,66%, което пряко кореспондира с по-високата заболеваемост при тази възрастова група. На второ място е групата на лицата на възраст между 31 и 50 години. Най-малък дял от преминалите през програмата лица са под 30-годишна възраст – 1,38%.

Половото разпределение показва, че близо 2/3 от всички участници в програмата са жени. Ползвалите парична помощ за профилактика и рехабилитация представителки на нежния пол са 28 796, което е близо 62% от общата съвкупност. Мъжете, които са получили възможност да лекуват болестите си при изпълнителите на дейността, са 17 684 или 38% от всички потребители на услугата.

Таблица 1: Разпределение на участниците в програмата по основни групи заболявания.)

№	Основни групи заболявания	Лица 2018 г.	
		брой	%
1	2	3	4
1.	Заболявания на централната нервна система	512	1,10
2.	Сърдечно-съдови заболявания	470	1,01
3.	Заболявания на дихателната система	482	1,04
4.	Стомашно-чревни и чернодробни заболявания	33	0,07
5.	Бъбречно-урологични заболявания	535	1,15
6.	Ендокринни заболявания	58	0,12
7.	Гинекологични и андрологични заболявания	51	0,11
8.	Заболявания на опорно-двигателния апарат	34 789	74,85
9.	Заболявания на периферната нервна система	9 527	20,50
10.	Кожни заболявания	23	0,05
Общо:		46 480	100,00

Таблица 2: Разпределение на участниците в програмата по възраст

№	Възраст	Лица 2018 г.	
		брой	%
1	2	3	4
1.	До 30-годишна възраст	639	1,38
2.	От 31 до 50-годишна възраст	14 857	31,96
3.	Над 51-годишна възраст	30 984	66,66
Общо:		46 480	100,00

Контролът по изразходваните средства за профилактика и рехабилитация се осъществява от ТП на НОИ, на територията на които се намират изпълнителите на дейността. В рамките на годината е упражнен контрол както върху услугите, предоставени на лица, пребиваващи в изпълнителя към момента на извършване на проверката, така и върху услугите, предоставени на лица, за които рехабилитацията е приключена.

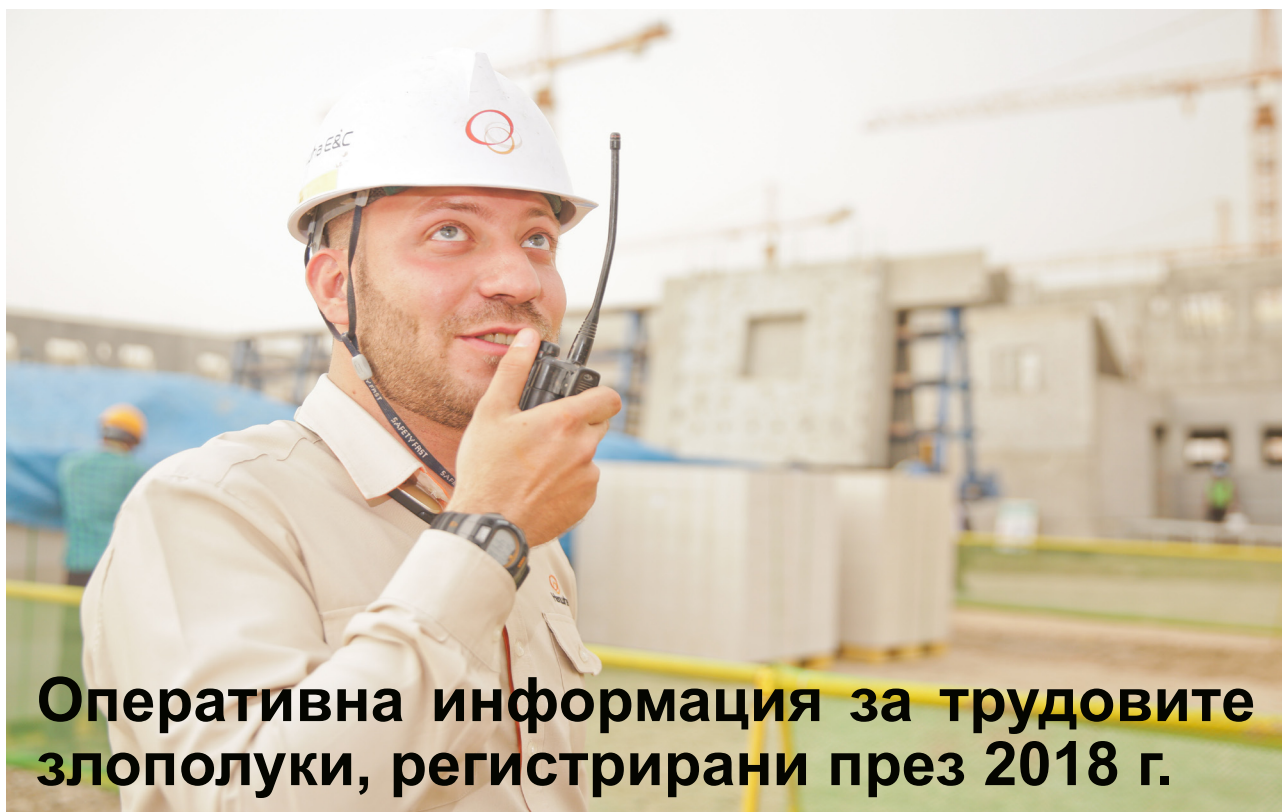
През 2018 г. са извършени 95 броя проверки при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За допуснати нарушения са съставени 21 ревизионни актове за начет в размер на 3 633 лв. За целия период в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения по отношение на условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

За програмата

Програмата за профилактика и рехабилитация на Националния осигурителен институт стартира на 23 март 2018 г. и продължи общо седем месеца. Тя беше прекратена на 24 октомври. За изпълнението на програмата бяха сключени договори с 18 юридически лица за общо 49 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

Условията, при които се осъществи финансирането на дейността през миналата година включваха: средства за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията); частична парична помощ за хранене в размер на 7,00 лв. за един храноден и лимит за една нощувка в размер на 18,00 лв.

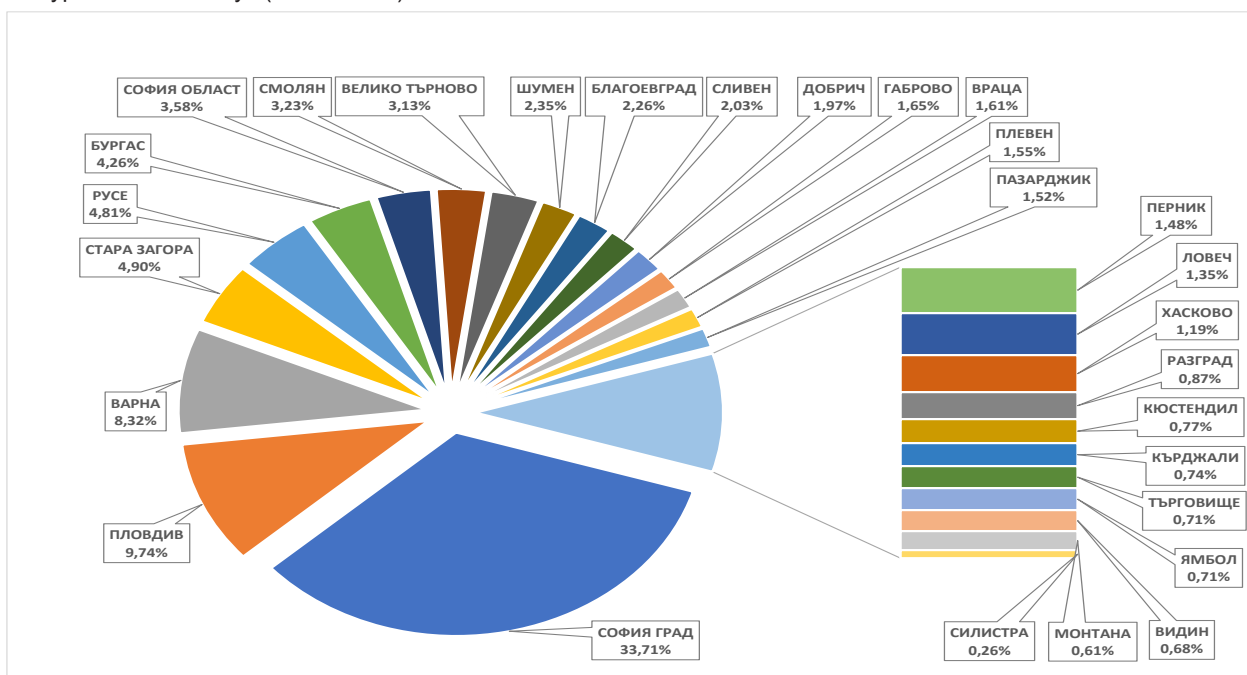
Програмата за 2019 г. стартира на 28 март. За нейната финансова реализация са предвидени 20 103 061 лв. от бюджета на ДОО, което ще позволи на около 45 000 лица да ползват парични помощи за профилактика и рехабилитация през тази година.

Оперативна информация за трудовите злополуки, регистрирани през 2018 г.

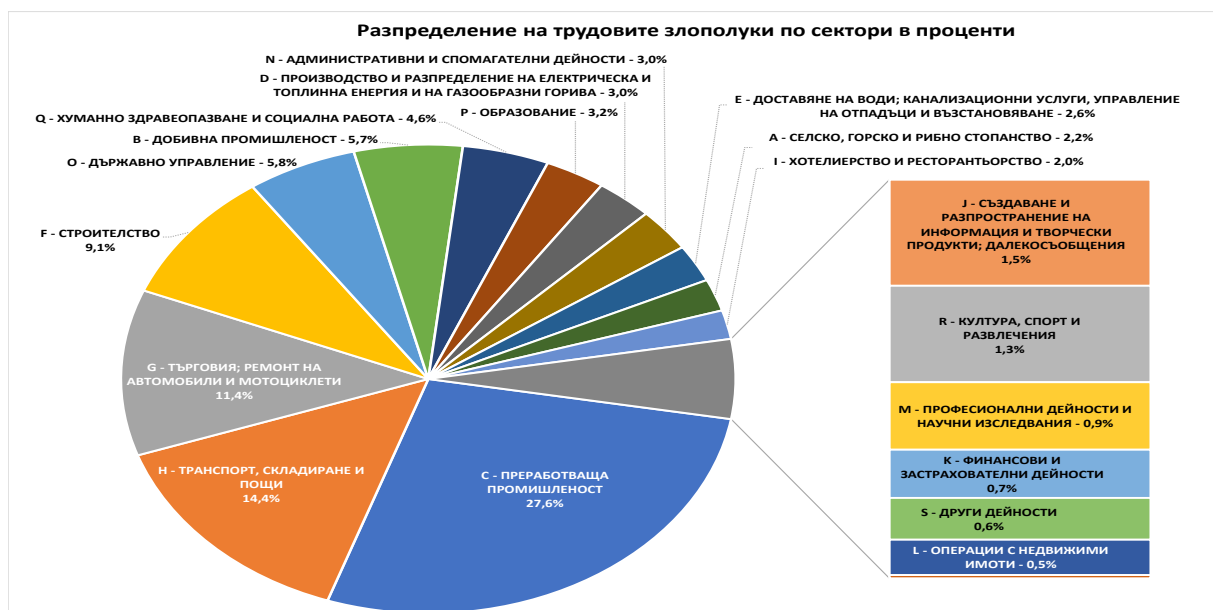
През 2018 г. в Националния осигурителен институт (НОИ) са декларирани 3100 трудови инциденти. От тях, за трудови злополуки са приети 2914, като 2357 са станали на работното място, а 557 - при отиване или връщане от работа. Смъртните злополуки са 92, от които 10 са с жени. Загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 193 045.

Разпределението на подадените декларации за трудови злополуки по териториални поделения на Националния осигурителен институт (ТП на НОИ) е показано на Фиг. 1.

Фиг. 1: Разпределение на подадените декларации за трудови злополуки по ТП на НОИ

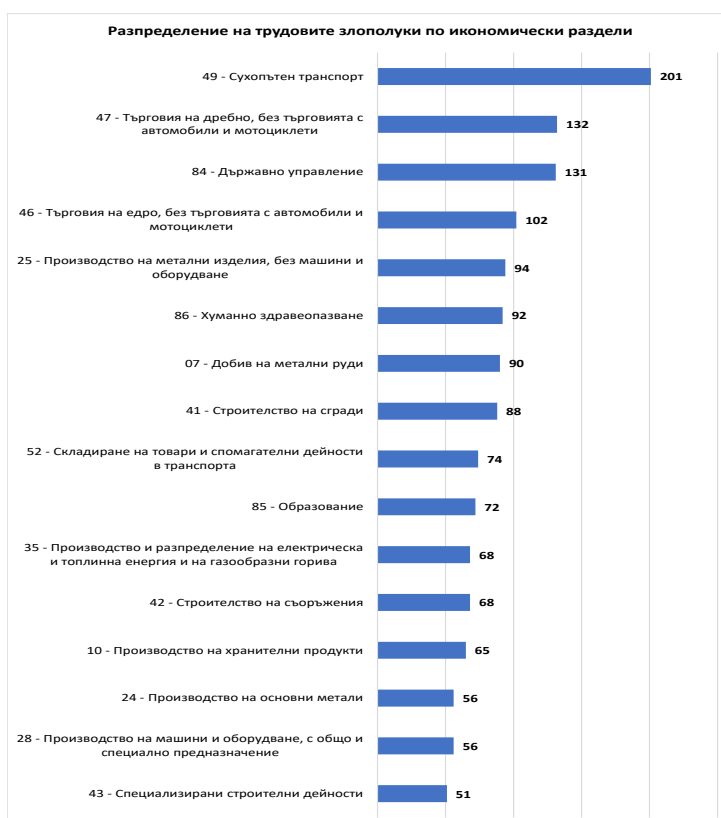
Разпределението на трудовите злополуки по икономически сектори на Класификацията на икономическите дейности (КИД-2008) показва, че от общо 21 икономически сектори в 20 са допуснати трудови злополуки. В сектор „Т - дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление” няма допусната нито една трудова злополука. Секторите с най-голям брой трудови злополуки, станали на работното място или при изпълнение на служебни ангажименти, са: „Преработваща промишленост” (624); „Транспорт, складиране и пощи” (326); „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети” (259); „Строителство” (207); „Държавно управление” (131); „Добивна промишленост” (129) и „Хуманно здравеопазване и социална работа” (103). Тези, в които са допуснати най-малко трудови злополуки, са: „Дейности на екстериториални организации и служби” (1); „Други дейности” (11) и „Операции с недвижими имоти” (11). Разпределението на трудовите злополуки по сектори в проценти е показано на Фиг. 2.

Фиг. 2: Разпределение на трудовите злополуки по икономически сектори

В 12 икономически сектори са регистрирани общо 92 смъртни трудови злополуки. На работното място и при изпълнение на служебни ангажименти са регистрирани 76 смъртни трудови злополуки, а случилите се при отиване или връщане от работа са 16. Най-голям е броят им в секторите „Транспорт, складиране и пощи” (15); „Строителство” (14); „Преработваща промишленост” (13) и „Селско, горско и рибно стопанство” (9).

Трудови злополуки са регистрирани в 82 от общо 88 икономически раздели. Разпределението им е показано на Фиг. 3. Включени са само тези, в които са регистрирани повече от петдесет злополуки, станали на работното място.

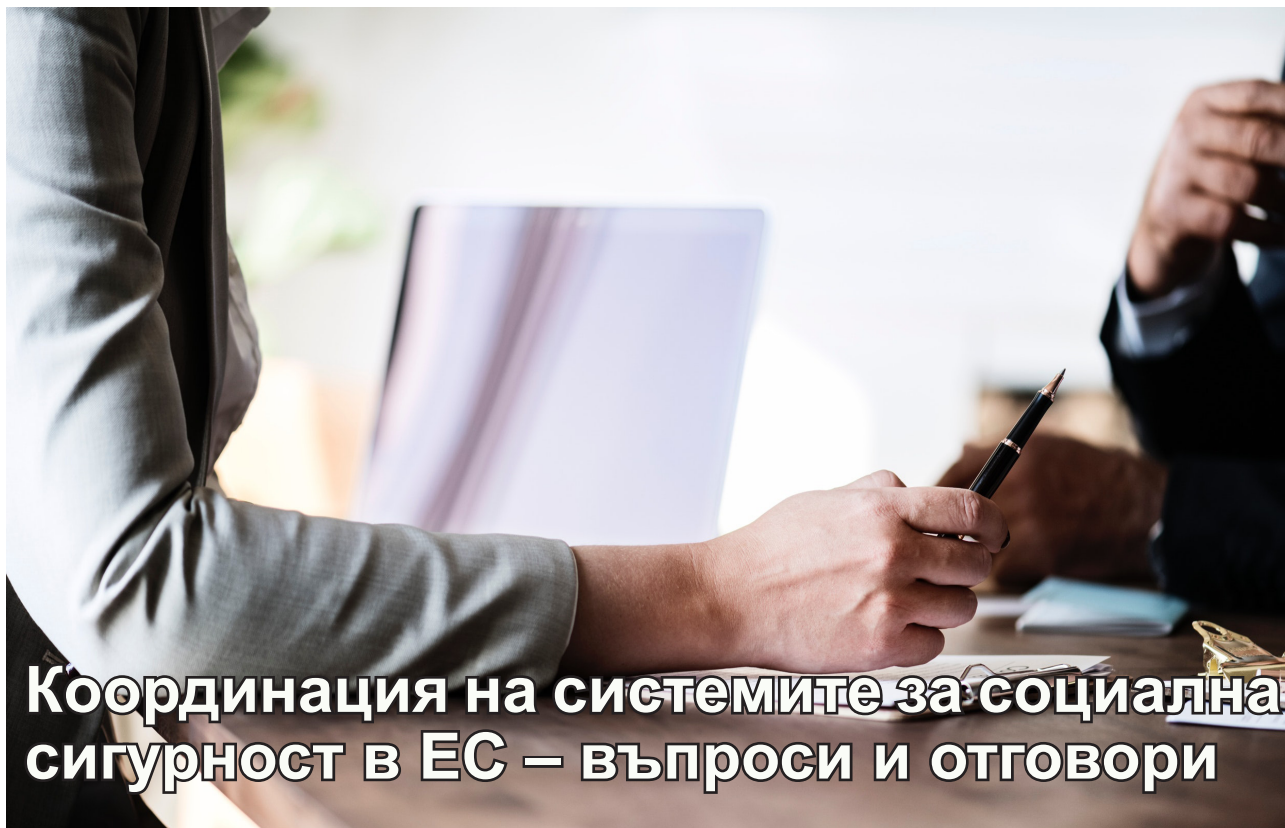

Фиг. 3: Разпределение на трудовите злополуки по икономически раздели

Сравнителният анализ на годишните оперативни данни за 2018 г. с тези за предходната година показва намаляване на броя на подадените декларации за трудови злополуки с 33 и увеличаване на общия брой трудови злополуки с 3. Злополуките, станали на работното място, са се увеличили с 39, а тези при отиване или връщане от работа са намалели с 36. Смъртните злополуки са с 2 по-малко. Намаление на злополуките, свързани с работния процес, има в общо 36 икономически раздели, увеличение се наблюдава в 38, а при 9 няма никакво изменение. Най-съществено са се увеличили злополуките в разделите „Строителство на сгради“ (+25); „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ (+19); „Производство на изделия от други неметални минерални суровини“ и „Производство на основни метали“ (по +18), както и „Производство на напитки“, „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ и „Складиране на товари и спомагателни дейности“ (по +12). С десет повече са злополуките в „Производство на текстил и изделия от текстил без облекло“, а при „Добив на метални руди“ и „Строителство на съоръжения“ нарастването е с по 9.

Най-голямо е намалението на трудовите злополуки в „Сухопътен транспорт“ (-43); „Събиране и обезвреждане на отпадъци, рециклиране на материали“ (-29); „Пощенски и куриерски дейности“ (-14); „Производство на облекло“ (-13); „Горско стопанство“ (-11) и „Спортни и други дейности, свързани с развлечение и отдих“ (-10).

Броят на загубените календарни дни от трудови злополуки се е увеличил с 28.

Координация на системите за социална сигурност в ЕС – въпроси и отговори

Националният осигурителен институт (НОИ) е институция, която редовно организира консултациялни дни за българските граждани, живеещи в чужбина. Тази практика се утвърди като една от най-ефективните форми на международно сътрудничество с непосредствен резултат за осигурените лица. Наред с традиционно организирани българо-германски консултациялни дни, които се провеждат в Карлсруе, Велико Търново и Русе, през миналата година бяха организирани още целодневни консултации, по време на които експерти от НОИ отговаряха на въпроси и разясняваха казуси, поставени от българската общност в Мадрид, Солун и Кавала. В този материал ще систематизираме част от зададените въпроси и подготвените отговори от експертите на дирекция „Европейски регламенти и международни договори“ в института.

Какво трябва да направи едно лице, което си е изгубило трудовата книжка, за да удостовери трудовия си стаж в България? Може ли да се направи дубликат?

Съгласно чл. 40, ал. 1 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж осигурителният стаж се установява с данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), с трудови, служебни, осигурителни книжки и с документ по утвърден образец УП-30, УП-3, УП-13, УП-14.

В случай, че трудовата книжка не е налична, осигурителният стаж може да се докаже чрез

представянето на удостоверение УП-3, издадено от съответния работодател, при когото е положен стажът, или от негов правопреемник въз основа на изплащателни ведомости, други разходооправдателни документи и договори за възлагане на труд.

Когато работодателят е прекратил дейността си и архивите на предприятието са предадени в осигурителния архив на НОИ, удостоверения за осигурителен стаж и доход УП-13, УП-14, УП-15 се издават от териториалните поделения (ТП) на НОИ след подаване на съответно заявление.

Стажът, положен след 01.01.1997 г., се установява с данните за осигуреното лице, подадени от осигурителите в Регистъра на осигурените лица в България.

В случай че работодателят е с прекратена дейност и разплащателните ведомости не са предадени в ТП на НОИ или за лицето липсват данни в предадените ведомости, както и когато предприятието е действащо, но по някаква причина разплащателните ведомости са унищожени, стажът може да се докаже по съдебен ред съгласно Закона за удостоверяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред.

Съвместимо ли е получаването на инвалидна пенсия в България с получаването на неконтрибутивна (социална) пенсия за инвалидност от друга страна-членка на Европейския съюз (ЕС)?

Съгласно чл. 53, ал. 3, б. „а“ от Регламент (ЕО) № 883/2004 на Европейския парламент и на Съвета

от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност, в чийто материален обхват попада обезщетението за инвалидност, обезщетения или доходи, придобити в друга държава-членка, се вземат предвид от компетентната институция на една държава-членка, само когато прилаганото от нея законодателство предвижда зачитането на обезщетения или доходи, придобити в чужбина. Предвид факта, че в българското пенсионно законодателство липсват разпоредби, свързани със зачитането на обезщетения или доходи, придобити в чужбина, разпоредбите за съвпадане на обезщетения от посочения регламент не се отнасят за България. С оглед на посоченото, няма пречка да се изплаща българска пенсия за инвалидност, независимо от характера на изплащаната съгласно законодателството на другата държава пенсия, доколкото не е налично условие за отпускането/изплащането ѝ лицето да не получава пенсия от друга държава.

Какво се случва с пенсионните права в България на лице, което е сменило българското си гражданство с такова на друга държава-членка на ЕС? Какво трябва да направи лицето в случай, че смяната на гражданството е довело и до промяна в бащиното и фамилното му име?

Кодексът за социално осигуряване, уреждащ задължението за социално осигуряване в България, не поставя условия относно гражданството на лицата.

Когато едно лице пребивава в държава-членка на Европейския съюз и има осигурителен стаж в България, същото попада в персоналният обхват на Регламент (ЕО) 883/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година за координация на системите за социална сигурност. Така, при подадено от него заявление за преценка право на пенсия до компетентната институция на една държава-членка и декларирани периоди в осигуряване по законодателството на друга/други държави-членки всички заинтересовани институции извършват преценка на правото на пенсия, освен ако лицето изрично не е поискало отлагане на пенсията за старост по законодателството на някоя от тях. Заявлението се подава до съответната компетентна институция по пребиваване, която го препраща до всички други заинтересовани компетентни институции на държавите, по законодателството на които лицето има придобити осигурителни периоди. Към заявлението за пенсия се прилагат оригинални документи, удостоверяващи осигурителен стаж и доход съгласно българското законодателство, или техни копия, заверени от съответната компетентна институция.

В случай че лицето е освободено от българско гражданство, а документите относно българския осигурителен стаж и доход са издадени на имената му, записани в български документ за самоличност, е необходимо при подаване на заявлението за българска пенсия то да приложи и документ, удостоверяващ

промяната в имената, издаден от компетентен орган в съответната държава-членка, чийто гражданин вече е.

Лице, трябва да представи на осигурителните власти на друга държава-членка на ЕС документ, удостоверяващ обстоятелства, свързани с това дали получава или не получава пенсия, отпусната по българското законодателство, вида, размера и срока на получаваната пенсия и добавките към нея. Откъде и как може да се сдобие с него?

При необходимост от предоставяне на информацията за цели, свързани със социалното осигуряване, съответната институция в приемащата държава следва да се обърне към НОИ с искане на информация дали лицето е пенсионер, вида и размера на българската пенсия за определен период, като в този случай данните се удостоверяват служебно.

В случай че е необходим документ, с който се удостоверява дали лицето получава пенсия, както и какъв е нейният размер, НОИ може да издаде удостоверение. За получаването му лицето, упълномощено от него лице или негов законен представител да подаде заявление.

Когато заявлението се подава от родителите на ненавършили пълнолетие деца, както и от настойниците на поставените под пълно запрещение лица, не се изисква представяне на пълномощно. В тези случаи те следва да установят това си качество със съответните документи.

С пълномощно без нотиална заверка на подписа могат да се подават заявления от лицата, посочени в чл. 32 от ГПК, в т.ч. от родителите, децата или съпругът.

В случай на подаване на заявление от упълномощено лице, извън посочените по-горе, пълномощното следва да е с нотариална заверка на подписа.

Заявлението се подава по един от следните начини:

- по пощата, до дирекция "Европейски регламенти и международни договори" (ЕРМД) в НОИ на адрес: бул. „Ал. Стамболийски“, № 62-64, гр. София, п.к. 1303;
- в приемните на териториалните поделения на НОИ в страната или в приемната на дирекция ЕРМД в София;
- чрез интернет страницата на НОИ - www.noi.bg (**раздел "Е-Услуги"**), като се заяви издаването на удостоверението като електронна административна услуга, в случай, че лицето разполага с Квалифициран електронен подпис (КЕП) или Персонален идентификационен код (ПИК), издаден от НОИ,
- По електронен път, чрез официалната електронна поща на НОИ - noi@nssi.bg, в случай, че лицето притежава КЕП.

ПИК се получава лично или чрез упълномощено лице във всяко едно териториално поделение на НОИ в страната. Личното получаване на ПИК става единствено срещу представянето на лична карта и без да е необходимо предварителното попълване на

заявление. Издаването на ПИК чрез упълномощено лице се извършва чрез представяне на изрично, нотариално заверено пълномощно. В тези случаи се прилага копие от пълномощното, което (след съпоставяне с оригинала) остава на съхранение в НОИ. Изпратени по пощата документи и искания за издаване на ПИК не се обработват. Издадените удостоверения за ПИК също не се изпращат по пощата.

Електронните административни услуги са достъпни чрез интернет страницата на НОИ.

За издаването на удостоверението като административна услуга, съгласно [Тарифата за цените и начините на ценообразуване за изготвяне на специализирани продукти и услуги](#), се дължи такса, която може да се внесе в териториално поделение на НОИ или по банков път с платежно нареждане, в което задължително са вписани следните реквизити: трите имена; единен граждански номер; банка – БНБ София; банков код /BIC/-BNBGBGSD, в случай, че преводът на сумата се извършва в лева от банка на територията на България или BIC - BNBGBGSF, в случай, че сумата се превежда в евро от банка в чужбина; банкова сметка / IBAN/ - BG89 BNBG 9661 3100 1715 01; параграф – § 24-04-03; основание за плащане – посочва се видът на исканото удостоверение; получател: Национален осигурителен институт (National Social Security Institute).

Следва да се има предвид, че банковите преводни разноски са за сметка на лицето, поради което то следва да ги заплати отделно, за да може по посочената банкова сметка да постъпи цялата дължима сума.

Какви са условията за пенсиониране у нас за лица, които притежават осигурителен стаж в една или повече държави-членки на ЕС? Какъв е принципът, на който се изчислява пенсията?

Съгласно регламентите за координация на системите за социална сигурност в ЕС, за преценка на правото на пенсия на лице с придобит осигурителен стаж в България и друга/и държави-членки на ЕС се извършва (при необходимост) сумиране на стажа във всяка една от страните, но всяка компетентна институция изчислява размера на дължимото обезщетение само за осигурителните периоди, придобити съгласно прилаганото от нея законодателство, при условие че изискванията за получаване на обезщетение по него са изпълнени.

Когато правото на българска пенсия възниква само след сумиране на всички осигурителни периоди на лицето (включително и в други държави-членки), първо се изчислява размер на пенсията, съответстващ на всички периоди на осигуряване (теоретичен размер), след което се определя действителният размер на пенсията, въз основа на съотношението на периодите на осигуряване

съгласно българското законодателство към общия брой на периодите на осигуряване (пропорционален размер).

През 2019 г. мъжете в България придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 и 2 от Кодекса за социално осигуряване при навършена възраст 64 години и 2 месеца и осигурителен стаж 38 години и 8 месеца. За жените условията са съответно 61 години и 4 месеца и осигурителен стаж 35 години и 8 месеца.

В случай че лицата нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1 и 2, те придобиват право на пенсия по ал. 3 на чл. 68 при навършване на възраст за 2019 г. 66 години и 4 месеца и 15 години действителен осигурителен стаж.

Имат ли право лицата по чл. 164, ал. 3 от Кодекса на труда (баща, баба или дядо) да поемат отглеждането на дете от 1- до 2-годишна възраст в България, при положение че майката живее и се осигурява в друга държава-членка на ЕС?

Титуляр на този отпуск е майката на детето, но с нейно съгласие той може да се ползва от бащата, бабата или дядото, когато те работят по трудово правоотношение. В този случай, съгласно чл. 52а КСО, тези лица имат право на парично обезщетение за отглеждане на малко дете, ако са осигурени за общо заболяване и майчинство и имат не по-малко от 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск.

С оглед на изложеното, ако и майката и лицето, на което се прехвърля отпуска за отглеждане на дете до навършване на 2-годишна възраст, са осигурени лица по смисъла на българското законодателство, няма пречка да се възползват от разпоредбата на чл. 52а КСО.

Колко време трябва да е работило едно лице в дадена държава-членка на ЕС, за да придобие право на парично обезщетение за безработица в България?

В случай че лицето е работило и се е осигурявало в държава-членка на ЕС, приложимо спрямо него следва да е законодателството на тази страна по отношение на условията и реда за получаване на парично обезщетение за безработица. Като изключение от това правило, ако по време на последната си заетост в тази страна лицето пребивава в България, спрямо него би било приложимо българското законодателство. Съгласно чл. 54а КСО, право на парично обезщетение за безработица имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ за най-малко 12 от последните 18 месеца преди прекратяване на осигуряването, и които:

- са регистрирани като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в България или пенсия за старост в

друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а КСО или професионална пенсия по чл. 168 КСО;

- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО или законодателството на друга държава, с изключение на лицата по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда.

Периодите на заетост и осигурителният доход, придобити по законодателство на друга държава-членка на ЕС, ЕИП или Швейцария, могат да се вземат предвид от длъжностното лице в НОИ при преценка правото на парично обезщетение за безработица само въз основа на издаден от компетентната институция преносим документ U1. В случай че лицето не се е снабдило предварително с преносим документ U1, съществува възможност и за служебното изискване на данните, необходими за преценка на правото на парично обезщетение за безработица, като за целта с подаването на заявление в териториалното поделение на НОИ се подава и заявление за изискването му от другата държава-членка, към което се прилагат документите, издадени от съответните работодатели, и се предоставят данни за осигурителния номер на лицето в съответната държава.

Какви са условията за получаване на майчинство в България за лица, живеещи в друга държава-членка, които нямат осигурителен стаж в нито една от двете страни?

Държавното обществено осигуряване в България предоставя парични обезщетения за майчинство само в случаите, когато лицата са осигурени за общо заболяване и майчинство и имат минималния изискуем осигурителен стаж.

В случай че лицата нямат изискуемия осигурителен стаж, те биха могли да се възползват от разпоредбите на Закона за семейните помощи за деца и да получават предвидените по този закон еднократни и месечни семейни помощи за бременност, раждане и/или отглеждане на дете.

Повече информация за реда, изискванията и условията за ползване на съответните помощи могат да бъдат намерени на интернет страница на Агенцията за социално подпомагане.

Издава ли НОИ удостоверения за професионална квалификация въз основа на зачетен осигурителен стаж в България?

НОИ не издава удостоверения с цел доказване на професионална квалификация в друга държава въз основа на придобити български осигурителни периоди.

В случай че на лице му е необходимо да удостовери в друга държава, че е придобило стаж при упражняване на дадена професия в България, следва да се обърне към Националния център за информация и документация (НАЦИД), който съдейства за улесняване на мобилността

на гражданите на пазара на труда, като предоставя информация и услуги, включително за признаване на правото за упражняване на професия на граждани в други страни.

Какво трябва да направи лице с осигурителен стаж в България, което живее и получава пенсия за инвалидност в друга държава-членка на ЕС, за да му бъде отпусната и лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване и от България?

В случай че настоящият адрес на лицето е в друга държава-членка на ЕС, за да му бъде отпусната лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване съгласно българското законодателство, е необходимо да подаде заявление в компетентната осигурителна институция в държавата по пребиваване. Към него следва да приложи всички необходими документи за български осигурителен стаж и доход, както и медицинската документация, с която разполага. Въз основа на подаденото от лицето заявление, от съответната институция се изготвят следващите се за целта формуляри и същите се изпращат до НОИ по служебен път. Наличната медицинска документация (след извършване на превод на български език) се изпраща от НОИ до съответната Регионална картотека за медицинска експертиза за произнасяне от Териториална експертна лекарска комисия (ТЕЛК) с експертно решение относно дата на инвалидизиране, процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и срок на инвалидността. Издаденото експертно решение се изпраща на посочения от лицето адрес в държавата-членка за запознаване със съдържанието му с оглед евентуално му обжалване. След влизане в сила на експертното решение НОИ извършва преценка на правото на българска пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

В случай че лицето живее в България, следва да се яви пред ТЕЛК за освидетелстване, съгласно реда, предвиден в Правилника за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи. След влизане в сила на експертното решение следва да подаде заявление за пенсия за инвалидност поради общо заболяване в съответното териториално поделение на НОИ.

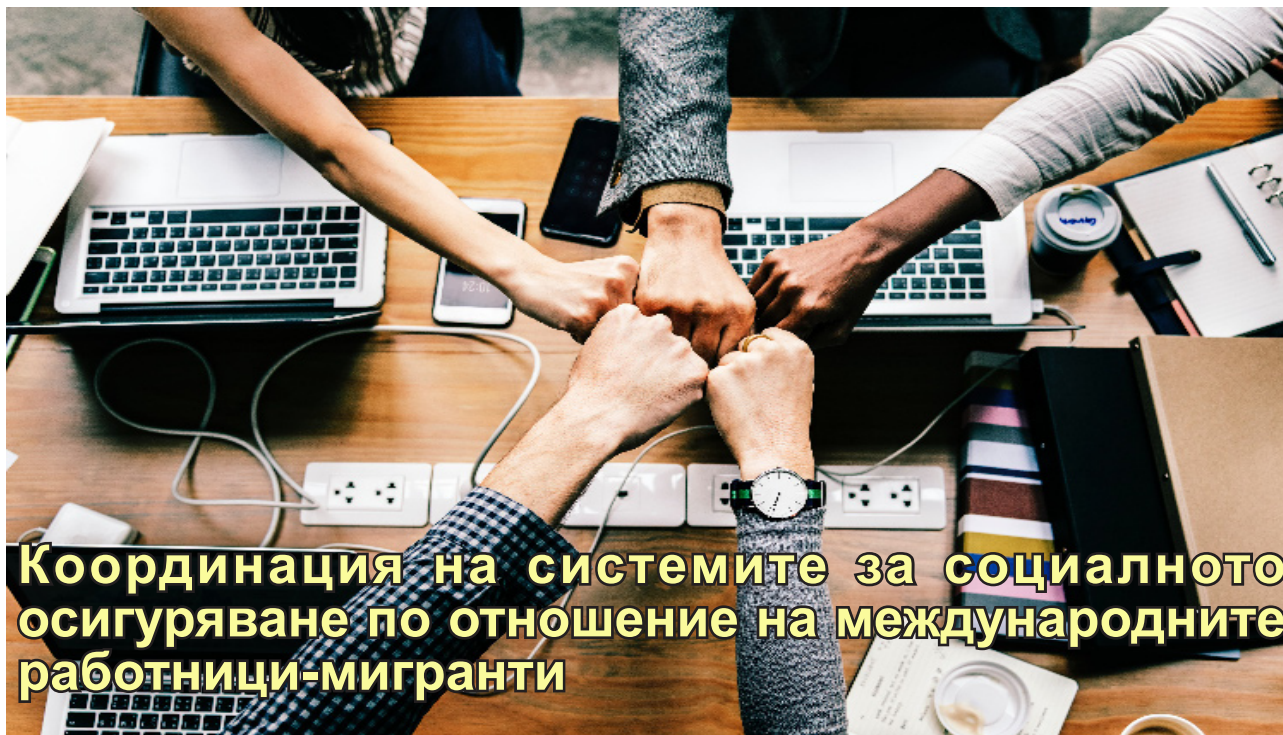
Съгласно чл. 72 от Кодекса за социално осигуряване, пенсия за инвалидност се определя на лица с 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане.

Съгласно чл. 74, ал. 1 КСО, осигурените лица придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, ако са загубили работоспособността си и имат осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизиране, както следва: до 20-годишна възраст – независимо от продължителността на стажа; до 25-годишна възраст – една година; до 30-годишна възраст

– 3 години; над 30-годишна възраст - 5 години. Една трета от осигурителния стаж (за случаите, при които се изисква такъв) трябва да е действителен.

При определени 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и наличие

на изискуемия осигурителен стаж лицето би придобило право на лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване. За преценка на правото на пенсия (при необходимост) се извършва и сумиране на българския и чуждия осигурителен стаж.

Координация на системите за социалното осигуряване по отношение на международните работници-мигранти

Кои са международните работници-мигранти?

Организацията на обединените нации (ООН) изчислява, че броят на международните мигранти вече достига повече от 250 милиона души и продължава да нараства. Близо 2/3 от тях са работници, от които малко повече от половината са мъже. Международни работници-мигранти са тези, които обикновено променят страната си на пребиваване за по-кратки или за дълги трудови периоди, както и тези, които правят това за постоянно. Всички движения на работници през националните граници влияят върху работата на социалноосигурителните системи. Основното предизвикателство е как да се гарантира, че тези работници-мигранти ще бъдат обхванати, и как да им се осигури необходимата социална защита в бъдеще.

На първо място, това изисква координация в работата на социалноосигурителните администрации в контекста на различните национални юрисдикции. На практика това означава разработването на специфични правни инструменти, най-важните от които са двустранните споразумения в сферата на социалната сигурност. Порядко срещани такива са споразуменията между няколко държави едновременно.

Тъй като са международни правни инструменти, споразуменията трябва да отразяват редица принципи, включително:

- Равно третиране на работниците-мигранти;
- Изплащане на обезщетение от социалноосигурителната система само на една от държавите;
- Защита и преносимост на придобитите от работниците права;

- Подробно уредени и ефективно прилагани механизми за финансиране на изплащането на обезщетения от различните източници.

Споделяне на знания

За някои страни е налице значителен обем от информация относно двустранните и многостранните споразумения за социална сигурност, в които те участват. Често обаче тези данни не са толкова лесно достъпни. Глобалната информация, посочваща точния брой и характер на тези споразумения, както и тази между кои страни са сключени, остава непълна.

MACO посочва пътя

За да се справи с тази липса на информация, Международната асоциация за социално осигуряване (MACO) провежда проучване сред членуващите в нея институции за социална сигурност от над 150 държави. Резултатите от проучването ще бъдат използвани за идентифицирането на това къде реално съществува обхват на социалното осигуряване върху работниците-мигранти, къде се наблюдават пропуски и къде е възможно подобряване на обхвата. Предизвикателството при някои страни е свързано с идентифицирането на работниците-мигранти, заети в неформалната икономика. Данните ще подпомогнат международните усилия за реализацията на универсална форма за социална защита и ще отговорят на Списъка с цели за устойчиво развитие на MACO и по-специално на точка 1.3.

За да функционират споразуменията на двустранно ниво, е необходимо да е налице ефективен обмен на

данни между участващите в тях държави. Това представлява сериозно предизвикателство. Бариера пред ефективния обмен на данни е наблюдаваната в момента липса на единни стандарти и отсъствието на добре работещи във времето решения, до които осигурителните институции да имат достъп. За да отговори на тази необходимост, МАСО работи върху разработването както на лесно приложим стандарт за обмен на данни, така и на общодостъпни съпътстващи приложения, които да улеснят реализацията на бизнес процесите за международните и другите споразумения.

„Тъй като много хора работят зад граница, от изключителна важност е социалноосигурителните институции да разширят своето сътрудничество в посока постигането на трансгранична защита. Чрез нашия новаторски подход ние ще можем да споделим ценен опит и да разработим практически инструменти, които да осигурят ефективни решения за работниците-мигранти и за обществото като цяло“, заяви генералният секретар на МАСО Ханс-Хорст Конколеуски.

Разширяване на обхвата върху работниците-мигранти

Насоките на МАСО за административни решения за разширяване на обхвата и Наръчникът на организацията за разширяване на социалната сигурност по отношение на работниците-мигранти показват защо националните системи за социална сигурност трябва да включат в себе си работниците-мигранти и техните близки. Освен изпълняването на изискванията за посрещане на основните човешки нужди и осигуряването на социална защита, това има и редица други ползи за социалноосигурителните системи и за обществото:

- Системите за социална сигурност предоставят жизненоважни обезщетения и услуги в посока намаляване на рисковете, пред които са изправени най-уязвимите групи от работещото население. От гледна точка на човешките права това е напълно основателна причина за разширяване на обхвата и върху тези работници;

- По-всеобхватното покритие на социалното осигуряване подпомага социалната кохезия, улеснява

икономическия растеж и укрепва публичната подкрепа на схемите за социална сигурност;

- Обхващането на работниците-мигранти може да бъде разглеждано като важно от гледна точка на равенството от страна на немигрантското население (в случаите на командированите работници, например);

- Работниците-мигранти биха могли да подпомогнат подобряването на демографската картина в страната и често са нетни вносители в системата за социално осигуряване през целия си живот;

- Осигуряването на достъп до социално осигуряване за работниците-мигранти подпомага усилията за изсветляване на неформалната икономика, насърчава и подкрепя мобилността на служителите и осигурява предпазни мерки за предотвратяване тяхната експлоатация.

Разликите в достъпа до защита

Като разнородна група от населението работниците-мигранти имат различни нива на достъп до преносими социалноосигурителни права. Някои работници могат да бъдат защитени от двустранно или многостранно споразумение за социална сигурност между тяхната страна на произход и приемащата ги държава. Други могат да имат пълен достъп до социалноосигурителни права и без двустранни споразумения, докато при трети да липсва всякакъв достъп до пенсии за старост и дългосрочни обезщетения, но да е налице възможност за получаване на непреносими краткосрочни обезщетения като правото на здравни грижи, например. Има и такива, които все още са с ограничен или с никакъв достъп до социална сигурност в приемащата държава.

С нарастването на международните мигрантски потоци споделянето на знание по отношение на споразуменията за социална сигурност ще подкрепи усилията за справяне с неравенствата при обхвата. Осъзнаването, че разработването и внедряването на международни социалноосигурителни споразумения е дълъг процес, превръща решението на МАСО да събира данни за международни споразумения в сферата в една както добра, така и необходима инициатива.

Източник: issa.int